

навчального процесу забезпечується під час опанування спеціальних курсів, на яких формуються музичні компетенції.

Детальний аналіз стандартів, дослідження науковців у напрямку використання музики як джерела корекційного та терапевтичного впливу, характеристика й зміст різних видів музичної діяльності дозволили виокремити низку музичних компетенцій (вокально-мовленневих, аматорсько-виконавських, музично-аудиторських, музично-логічних, музично-корекційних та музично-теоретичних) та накреслити шляхи їх формування. Дослідження показало, що компетентнісний підхід дозволяє чітко сформулювати перелік завдань, які потрібно вирішити в процесі музичної підготовки студентів педагогічних університетів. У наступних публікаціях передбачається розглянути внутрішню структуру музичних компетенцій, а також визначити критерії їх оцінювання.

Література

1. *Абдуллин Э. Б., Николаева Е. Б.* Музыкально-педагогические технологии учителя музыки: Учебное пособие. – М.: Прометей, 20005. – 232 с.
2. *Бергер Н. А.* Современная концепция и методика обучения музыке (Голос нот). – СПб.: КАРО, 2004. – 368 с. – (Модернизация общего образования)
3. *Закон України „Про вищу освіту” № 2984-III* від 17 січня 2002 р // web-сторінка Міністерства освіти і науки України: www.mon.gov.ua.
4. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи:* Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – 112 с.
5. *Національна доктрина розвитку освіти:* Указ президента України №347 від 17 квітня 2002 р. // web-сторінка Міністерства освіти і науки України: www.mon.gov.ua
6. *Пушкар Л. В.* Формування музичних компетенцій майбутніх корекційних педагогів в рамках спецкурсу „Постановка голосу та виразне мовлення” // Науковий вісник (збірник наукових праць): спец. випуск. – Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2006. – С. 173-177.
7. *Семенов О. М.* Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури // Автореферат дис. ... док. пед. наук: 13.00.04. – Київ, 2006. – 43 с.
8. *Словарь по социальной педагогике:* Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Авт.-сост. Л. В. Мардахаев. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 368 с.
9. *Соколова І. В.* Професійна компетентність вчителя: проблема структури та змісту // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2004. – Випуск 1. – 173 с., С. 8 – 16.
10. *Наказ МОН України № 900* від 01.12.2004 р. Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти з напрямку підготовки 0101 „Педагогічна освіта”.

УДК 378.637.016:78

Козир А.В.

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ З ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

В статье проанализирован зарубежный опыт формирования профессионального мастерства преподавателей университетского уровня. Выделены инновационные подходы к оцениванию качества искусствоведческого образования.

Ключевые слова: профессиональное мастерство, зарубежный опыт, технологии, оценивание, преподаватель искусствоведческих дисциплин.

Використання позитивного зарубіжного досвіду є актуальним для сучасного стану освіти в Україні, адже його аналіз дає можливість знаходити більш оптимальні шляхи реформування освітньої сфери. З цього приводу В.Кремень зазначав, що на сучасному етапі актуальною є переоцінка державами усього світу «своїх традиційних освітніх парадигм, їх мети та цінностей. Жодна країна світу не задоволена сьогодні своєю системою освіти. Всюди освіта модернізується та реформується з урахуванням потреб життя, глобальних змін, економічних можливостей і традицій культури» [3, 9]. Для нашого дослідження важливою є проблема оцінювання якості освіти, адже результати цієї роботи дозволять більш ефективно спрямовувати студентів на продуктивну діяльність, котра закладає основи майстерності.

Вітчизняні науковці досить ретельно вивчають стан цієї проблеми у зарубіжних країнах: Німеччині (Н.Абашкіна, Ю.Коваленко, М.Тихонова та ін.); Франції (Б.Вульфсон, О.Гопанчук Л.Зязюн,

В.Минько та ін.); Англії (Н.Гайдук, Ю.Кіщенко, І.Ковчина, Л.Пуховська та ін.); США та Канади (В.Булавін, Л.Карчинська, Л.Талалова, Л.Толкачова та ін.).

Світову різноманітність систем оцінювання вищої освіти сьогодні можна з певною умовністю, поділити на дві групи:

- система оцінки вищої освіти у тих країнах, де є відповідні державні структури, що регулюють розвиток вищої школи. У цих випадках вона базується на пріоритеті державних органів або структур, що фінансуються урядом. При цьому самооцінці надається номінальне значення, а основні зусилля концентруються на проведенні ефективної зовнішньої оцінки державними органами або громадськими організаціями;

- система оцінювання вищої освіти, прийнята в тих країнах, де немає органів державного управління вищою освітою у європейському значенні. У цьому випадку переважає процес самооцінки вищих навчальних закладів або професійна чи громадська оцінка, спрямована на внутрішній аналіз та покращення діяльності університетів.

Формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін неможливе без узагальнення та всебічного використання набутого світового досвіду, загалом, й зарубіжного досвіду, зокрема. Адже розвиток професійної освіти в Україні визначається у загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності та новітні технологічні процеси. У зв'язку з цим, необхідна розробка довгострокових програм структурної адаптації національної освітньої політики до нових міжнародних умов. У цьому контексті реформування вищої освіти України, перш за все, пов'язане з підвищенням якості підготовки фахівців та модернізацією системи оцінювання професійної майстерності майбутніх учителів.

Розглядаючи освіту в координатах глобальних цивілізаційних процесів, Н.Ничкало виокремлює такі принципи сучасної освіти: взаємний зв'язок загальної і професійної освіти; індивідуалізація навчання; інтердисциплінарність знань, їх якість; удосконалення умінь вчителя; стимулювання мотивації до навчання; пізнання й розвиток власної системи цінностей; підтримка та поліпшення якості індивідуального життя шляхом особистого й професійного розвитку [6, 39].

З позиції розкриття закономірностей філософії освіти В.Андрущенко зазначає, що мистецька освіта є «незмінною складовою становлення майбутнього педагога як Вчителя з великої букви, духовного наставника, друга і порадирика. Особливо актуальним це завдання є в наш час. XXI століття, що утверджується, є століттям раціональності, а можливо й століттям ірраціональності: нерозумного, нелогічного, поза наукового знання. В дискусії раціонального з ірраціональним залишається одна невеличка складова, яка забувається цивілізацією і яку потребує кожна людина у своєму власному душевному відтворенні. Цією складовою є почуттєве життя людини. І якщо його не відтворить мистецтво, якщо його не відтворить музика, якщо його не відтворить пісня, ми втратимо цілісну особистість. Ми будемо мати ірраціональну, або раціональну людину, яка буде орієнтуватись на надбання цивілізації, але втратить дух, культуру, втратить свою особистість» [5, 4].

У процесі розбудови національної мистецької освіти, як зазначила Г.Падалка, актуальним є «особистісно-соціальний підхід, суть якого полягає в забезпеченні інтересів розвитку окремої особистості як члена громадянського суспільства України. Вибір пріоритетів розвитку мистецької освіти у контексті світових стандартів має мотивуватись потребами забезпечення *професійної компетентності* випускників, яку в сучасних умовах тісно пов'язано з дотриманням принципу *культуропрвідності* навчання, а також зі створенням *поліхудожнього* простору фахової підготовки» [5, 16].

Слід визначити наявність позитивних концептуальних положень сучасної педагогічної освіти, котрі ґрунтуються на перспективних тенденціях розвитку суспільства. У цьому контексті О.Щолокова акцентує увагу на організацію форм, методів та змісту навчальної діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін та учителів музики, зокрема, спрямовану на подолання негативних тенденцій розриву між освітою, наукою і культурою як триєдиною основою і рушійною силою сучасного прогресу. У цьому процесі важливо зміцнювати зв'язки сучасних педагогічних досягнень з етнопедагогічним досвідом української національної культури [5].

З цієї точки зору мистецтво завжди залишається ідеальним продуктом життєдіяльності людей, який освоюється кожним новим поколінням в міру його актуальних інтересів і потреб. Відносини між двома видами можливостей виявляються на соціально-культурному рівні у пошуках універсальних синтезуючих цінностей. У нинішній кризовій ситуації людство звертається до ідей розуміння, довіри, миру. На індивідуальному рівні вони переосмислюються по-своєму у контексті конкретних форм діяльності людей. Мистецтво, як особлива форма людської діяльності, відтворює у своїх образах її предметні, комунікативні та індивідуальні аспекти. Важливість мистецької освіти обумовлена роллю

мистецтва у вихованні особистості. Головне в мистецтві, відзначав А.Швейцар, – не матеріальні досягнення, а те, що індивіди досягають ідеали вдосконалення людини.

У цьому процесі особлива роль належить мистецькій освіті, котра за визначенням О.Рудницької, спрямована на розвиток у особистості здібностей та смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності [9, 6].

Світова спільнота у числі пріоритетних напрямків функціонування та розвитку освіти визнала професіоналізм педагогів. Про це переконливо свідчать як національні реформаторські нормативні документи, так і матеріали міжнародних організацій ЮНЕСКО, Комітету з питань освіти Ради Європи, Організації Міжнародного співробітництва та розвитку, Європейської Асоціації педагогічної освіти та ін. Ці організації протягом останнього десятиріччя, надають особливу увагу проблемам педагогічної діяльності, питанням підготовки вчителя, навчанню протягом всього життя.

Зміна пріоритетів вимагає, перш за все, зміни функцій учителя, адже з транслятора знань він перетворюється в організатора та стимулятора самостійної пізнавальної діяльності у навчально-виховному процесі, а застосування інноваційних технологій зумовлює необхідність підготовки вчителя до впровадження нових методів.

До цієї групи належать європейські країни (Німеччина, Франція, країни СНД та інші, що прийняли європейські традиції вищої освіти). До країн, у яких переважає процес саморегуляції вищої освіти, долучаються передусім США, а також ті країни, котрі почали розбудовувати вищу школу за американським взірцем (Філіппіни, Тайвань). Основна відмінність європейських систем оцінювання якості освіти від американської полягає у формулюванні цілей оцінки, у визначенні найважливіших аспектів оцінки, у способах ухвалення рішень і в самій організації освітнього процесу [4, 174]. Наприклад, у Німеччині, де діяльність вищих навчальних закладів регулює Міністерство освіти, існують усталені традиції державного контролю якості освіти. А у Франції за освітню політику відповідає Міністерство народної освіти, наукових досліджень і технологій. Діяльність вищих навчальних закладів оцінюється Національним експертним комітетом, котрий регулярно збирає інформацію та контролює якість вищої освіти в країні. На сучасному етапі у Франції спостерігається тенденція переходу від оцінки, побудованої спочатку на принципах централізації, до процесу самооцінки навчального закладу.

У скандинавських країнах (Швеції, Норвегії, Фінляндії) способи зовнішньої оцінки відзначаються різноманітністю. Так, у Швеції основну увагу приділяють допомозі навчальним закладам щодо розробки відповідної інфраструктури. У Норвегії основним параметром є оцінка якості самого освітнього процесу і навчальних програм, при цьому процес оцінювання проводиться організаціями, що фінансово підтримуються урядом вже після того, як вироблено самооцінку навчального закладу. У Фінляндії процес оцінювання якості вищої освіти все більше зміщується у бік повної регуляції навчальними закладами власної діяльності, у процесі якої уряд виконує допоміжну роль [4, 176].

Найбільш прогресивною серед європейських країн є система оцінювання якості освіти ВНЗ є у Великобританії та Голландії, де за останні роки відбулися певні зміни в системі контролю за навчанням в університетах. Діяльність Агентства з контролю за якістю викликала ряд зауважень, тому сьогодні для визначення якості, рівня й рейтингу англійські університети звертаються, передусім, у різні суспільні ради експертів, які здійснюють незалежний аудит. При цьому у Великобританії зросло значення самооцінки університетів, що проводиться внутрішніми університетськими інфраструктурами.

На сучасному етапі основними компонентами успішної праці вчителя визначенні: фундаментальна освіта, компетентність, творча ініціатива, тенденція акмеологічного навчання протягом всього життя. Ефективне їх поєднання визначає рівень професійної майстерності вчителя.

Дослідники у галузі мистецької освіти розглядають мистецтво як сукупність інтелектуальних елементів, які у даної людини або у групи людей визначаються певною стабільністю, пов'язаною з тим, що можна назвати «пам'яттю світу» і суспільства — пам'яттю, матеріалізованою у бібліотеках, пам'ятках і мовах [2], як комплекс знань, що дозволяє людині встановлювати крізь час і простір зв'язок між двома схожими або аналогічними реальностями, пояснюючи собі одну з них на підставі її схожості з іншою, хоча б ця інша й існувала багато століть назад.

Продуктивним вважається визначення специфіки мистецтва на конкретному «соціальному фоні» у певних системах освіти. Тоді питання про збереження специфіки мистецтва в системах розділення і кооперації людської діяльності по суті пов'язується з питанням про те, як мистецтво утримує свою специфічну позицію за рахунок зміщення акцентів у використанні образних засобів людського пізнання світу. Мистецтво зберігає в собі синтетичний характер людської діяльності, хоча

на різних етапах помітні відмінності у домінуючих образах, способах їх створення, схемах функціонування і трансляції. Специфіка мистецтва виявляється на тлі інших сфер діяльності й свідомості матеріального і духовного виробництва, релігії, моралі, наук.

«Вчителі мистецьких дисциплін, – як зазначив В.Орлов, – це категорія працівників освіти, змістом діяльності яких є формування і розвиток художньо-естетичної культури підростаючого покоління засобами різноманітних видів і жанрів мистецтва. До вчителів мистецьких дисциплін ми відносимо фахівців освітньої галузі, які працюють у загальноосвітніх школах, професійних навчальних закладах різних рівнів акредитації: учителів образотворчого мистецтва, світового художнього мистецтва, музики і співів, хореографії і пластики тощо. Їхня художньо-педагогічна діяльність має багато спільного і разом з тим відрізняється за властивими кожному з видів мистецтва унікальними знаковими системами. Спеціалізація майбутніх фахівців відбувається на рівні методики викладання і вимагає певної професійної підготовки, яка несе у собі суттєві відмінності, наприклад, між підготовкою вчителя музики і підготовкою вчителя образотворчого мистецтва» [7, 7].

Аналізуючи тенденції розвитку системи мистецької освіти зарубіжжя слід зазначити, що характерною сучасною рисою європейського мистецтва є його інноваційний характер. Це означає його загальну орієнтацію на зміни звичного способу життя і образу думок, внесення рухливості в усталений економічний порядок, більш високий рівень невизначеності і ризику, а отже, творчості, що сприяла формуванню у новий час так званої цивілізації техногенного типу. Її характерна особливість – це швидка зміна техніки і технології, завдяки систематичному застосуванню у виробництві наукових знань, це здібність до множення знань і винаходу нового.

Іншою рисою європейської культури є гуманізм. В цілому він характеризується висунуванням на перший план «земної» людини та її інтересів. Він включає наступні основні цінності: повага до особистості, її «природних» схильностей, визнання права людини на задоволення інтересів, права на свободу. Гуманізм Ренесансу, що акцентував потужність і свободу творчого Людського духу, був у певному значенні елітарним гуманізмом. Головний пафос сучасного гуманізму полягає в його універсальності: він адресується кожній людині, проголошує право кожного на життя, добробут, свободу та ін. Він зміг істотно модифікувати, гуманізувати капіталістичний економічний базис, створити відносно незалежну від нього систему суспільних і політичних відносин. Як вважає японський учений Ф.Фукуяма, свобода особистості стала початковим символом і основною цінністю західного мистецтва. У переважній більшості дослідників не викликає сумніву наявність феномена західної цивілізації і культури, в якій були дбайливо збережені і розвинені основні детермінанти, що й сьогодні визначають її обличчя.

У зарубіжній психології гуманістичні ідеї в школу були привнесені А.Маслоу, К.Роджерсом, Г.Шаррельманом, Д.Дьюї та ін. В основі цих підходів лежать уявлення про гуманістичний тип особистості, детально описаних в роботах К.Роджерса, особистості, котра не тільки споживає культурні цінності, але й розвиває їх. Центральною ланкою гуманістичної теорії А.Маслоу є концепція самоактуалізації, в якій творчість є універсальною функцією людини, яка властива всім людям від народження. На думку А.Маслоу, в результаті «окультурення» переважна більшість людей цю якість втрачає, але людина здатна її відновлювати, якщо постійно взаємодіятиме з тими, хто зберіг здатність творити. Людям необхідне «сприяюче» співтовариство, в якому можна було б розкрити свій потенціал якнайповніше.

К.Роджерс, так само як і А.Маслоу, вважав, що провідний мотив у житті людини – самоактуалізація як одне з найважливіших джерел життєвої енергії. Вона спричиняє до максимального виявлення своїх здібностей в цілях збереження і розвитку особистості. «Учні, які знаходяться в реальному контакті з життєвими проблемами, хочуть вчитися, хочуть зростати, хочуть відтворювати... бажають створювати» [8, 27]. Узагальнюючи наукову теорію К.Роджерса, слід зазначити, що він характеризує особистісно-зорієнтоване навчання як осмислене, самостійно ініційоване, направлене на засвоєння сенсів як елементів особистісного досвіду. Основним завданням викладача в контексті такого навчання є не трансляція інформації, а стимулювання й активізація осмисленого навчання. На підставі багатомірних досліджень К.Роджерс довів, що найпродуктивнішою моделлю навчання є досвід стимуляції. Він дає опис таких установок учителя-фасилітатора: відвертість своїм власним думкам, відчуттям, переживанням; «заохочення», «довіра» як вираз внутрішньої впевненості вчителя в потенціях і здібностях учнів; «емфатичне розуміння» - уміння розуміти поведінку учня, дивитися на його реакції, дії і навички з точки зору учня, його очима. Наголошуючи на безперечних перевагах ідей К.Роджерса, ми не можемо погодитися з його думкою про те, що «викладання – це перебільшена функція», а цілі навчання повинні визначатися лише нагальними потребами та інтересами самих учнів.

У галузі педагогічних досліджень Рада Європи заснувала Європейську систему документації і інформації, відому як "EUDISED", яка забезпечує створення загального фонду результатів поточних досліджень і обмін ними в усій Європі. Отримані від держав-членів відомості про поточні і завершені дослідження публікуються у «Щорічнику європейських досліджень в галузі освіти». Згідно цих документів основними вимоги до вчителя є: кваліфіковане викладання предмету на основі скрупульозного вивчення вже отриманих знань учнів та визначення педагогічних умов їх ефективного засвоєння. У цьому зв'язку важливими складовими професіоналізму вчителя поряд з дидактичними здібностями зарубіжні вчені виокремлюють інтелектуальні, експресивні та комунікативні.

У підготовці викладачів мистецьких дисциплін у зарубіжних країнах значна увага приділяється формуванню вміння налагодження взаємодії учасників педагогічного процесу. На думку зарубіжних учених, взаємодія розглядається як засіб організації та активізації самостійної роботи студентів, її стимулюючим фактором. Вони також відмічають мотиваційну здатність до неперервної освіти – активний пошук можливостей підвищення рівня професійних знань у акмеологічному зростанні.

Аналіз освітньої парадигми країн зарубіжжя дозволив виокремити основними освітніми напрямами такі, котрі є найбільш ефективними у цих країнах та які істотно впливають на підвищення якості мистецької освіти, а саме: застосування інноваційних технологій, що зумовлює необхідність підготовки вчителя до впровадження нових методів; гуманістичне та особистісно-зорієнтоване навчання; акмеологічне спрямування навчання; стимуляція самостійної пізнавальної діяльності у навчально-виховному процесі та ін. На сучасному етапі основними компонентами успішної праці вчителя визначені: фундаментальна освіта, компетентність, творча ініціатива, тенденція акмеологічного навчання протягом всього життя. Ефективне їх поєднання визначає рівень професійної майстерності вчителя. Отже, співпраця України і країн Західної Європи у сфері вищої педагогічної мистецької освіти потребує розробки науково обґрунтованої національної програми з урахуванням існуючих практичних рекомендацій.

Література

1. *Абашикіна Н.В.* Професійна освіта в зарубіжних країнах. – 2 вид. – К.: Вибір, 2002. – 322 с.
2. *Вульфсон Б.Л.* Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века. – М.: УРАО, 1999. – 208 с.
3. *Кремень В.Г.* Філософія освіти XXI століття // Шлях освіти. – 2003. – С. 7-10.
4. *Матвієнко О.В.* Стратегії розвитку середньої освіти в країнах Європейського Союзу: Монографія. – К.: Ленвіт, 2005. – 381 с.
5. *Науковий часопис НПУ імені М.Драгоманова.* Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 1(6). – К.: НПУ, 2004. – 284 с.
6. *Ничкало Н.Г.* Професійна освіта. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
7. *Орлов В.Ф.* Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін. – К.: Наукова думка, 2003. – 236 с.
8. *Роджерс К.* Взгляд на психотерапию: Становление человека. – М., 1994. – С. 11-28.
9. *Рудницька О.П.* Педагогіка: загальна та мистецька. – К, 2002. – 270 с.
10. *Чудновский В.Э.* Смысл жизни и судьба. – М., 1997. – С. 33-47.

УДК 378.147: 78

Теплова Е.Ю.

ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ К ТВОРЧЕСКОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ ИНСТРУМЕНТАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ПРАКТИКИ

У статті доводиться, що формування готовності студентів до творчої самореалізації забезпечується інтегративним підходом до опанування різних методик музично-творчої діяльності та їх комплексним застосуванням у процесі інструментальної виконавської практики.

Ключові слова: творча самореалізація, музично-творча діяльність, музично-педагогічна виконавська практика.

Проблема подготовки профессионального музыканта в системе высшего образования приобретает особую остроту и актуальность в современных условиях формального и неформального воспитания молодежи. Решение проблемы со всеми вытекающими задачами воспитания, без